

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Бондаревская средняя общеобразовательная школа»

Рассмотрено Руководитель ШМО _____/Дервягина Т.П./ протокол заседания ШМО от 29.08.2025г. № 1	Согласовано Заместитель директора по УВР _____/Карташова Е.И./ от 29.08.2025 г.	Утверждено Директор МБОУ «Бондаревская СОШ» _____/Кузьмичева Н.А./ Приказ № 165 от 01.09.2025 г
--	---	---

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Литературное чтение на родном (хакасском) языке (языке народа Российской Федерации)»

для обучающихся 4 класса

на 2025-2026 учебный год

Бондарево, 2025

Чарыдыллы сөс

«Пос (хакас) тілінің литературнай хығырығ» программазы 4 клазына Федеральнай хазна үгредіг стандарттарына төстеніп пазылған. Программаның содержанияезі Бондарев өөн школаның егредбг планына килістіре тимнелген.

«Пос (хакас) тілінің литературнай хығырығ» предметтің **өөн пөгіннеріне** кірчелер:

- текстті истілдіре паза пос алынча хығырып, аның өөн сағызын пүкүлее сизінері; посты паалап полары, постың сағызынаң үлезері; хығырған текстті, көмес алыстырып, чоохтап пілері; хығырған текстті таллап, чайаачы тоғыста посты өөн матырларның орнына турғыс полары;
- хығырчатса, чоохтасчатса, пасчатса, литература пілістерін сизінері; олох туста сіліг, хоос сөстернең тузаланаарға үгренирі; тиксі сағыс-көгісті пайыдып, чоох алғыдары;
- үгренинің көңнін көдіріп, хоних турғысчатхан пөгіннерні толдыары, сидіктерні тобырарға үгредері; ынархас, сын нандырығ, чахсы кирек паза аннаң даа пасха нравственной көрімнернең тузаланары; пос чиріне, Ада чир-сууна хынысты тыыдары; аймах-пасха чоннарның культуразын оңарары паза улуғлыры.

Хакастілінеңүгренилчеткенлитературнайхығырығның **өөн көстеглері:**

- хакас литературазына паза хакас тіліне кибірли үгредерінде пос чонының культуразының аарластығ чардыхтарын өнетін чарыдары;
 - пос чонының культуразынаң паза тіл ибіркізінең танызып, пурунғыларның хыйға чахығларына төстеніп, амғы тусха килістіре кирері;
 - пурунғыдағы паза сағамғы тустағы тархын палғалыстарын чарыдып, ол палғалыстар үзілбестеңер чоохтап, нандырығлығ үгрениңлер поларын сизіндіріп, көніктіері;
 - хакас тілінең чахсы оңарып, пілдістіг паза өткін хығыр-ғаны чахсы хығырығчы полчатханынаң палғалыстығ; үгрениңлернің литературадаң піліс тузазын тыыдып (функциональная литературная грамотность), пос тілінең аймах-пасха оңдайларнаң тузаланып, чоох алғыдары;
- табыраххығырығнычахсыландырарғаоңдайпирері; ол оңдайларның пірсі – литературадағы тексттер тузазын (смысл) оңар полары; паза пірсі, – өнетін аймах-пасха оңдай-лығ(техника) хығырығнаң тузаланып, текстті ортаоңарып, үгрениңлернің чайаачы паз ачоох алыс полар пілістерін тилідері; текстті орта оңарарға кибірли үгредері; үгренинің чайаачы хығырыға көңнін көдіері.

Хакас тілінең үгренилчеткен литературнай хығырығның өөн көстеглеріне чидері пирілген **пөгіннер** хоостыра пөгилчелер: – Россия хазна чуртағчызы полчатхан пілінізін, Ада чир-суубысха, чонға паза Россияның тархынына, пос нациязына, родына поғдархасты кибірли тыыдары; Россиядағы аймах чоннарның ынархастығ поларына көніктіері;

- хакас чонның аарлапчатхан тархын паза культура пілізіне кибірли үгредері паза үгрениңлерні пос чонының культура паза тіл ибіркізіне орта кирері; пастағлығ школаның үгрениңлерін хакас литературазының өөніне – этика саринаах сағыстығ поларға көніктіері;
- хакас тілінің художественно-эстетической тадиин сизініп, хакас литературазының произведениелері хоостыра пілістерні алғыдары;
- үгренинің пос өзізі, пос тілі алғыпчатханы төреміл хығырарға хынарынаң палғалысчатханына көңнін көдіері;
- аймах-пасха тексттерні пос оңарып, оларны паалап полары, чахсы хығырығчы саналчатханына килістіре өскіері, чоохтазында, талазығларда, үзүріглерде аралазары;
- аймах-пасха көрімніг чоох алғытчатхан оңдайларнаң тузаланып, хығырған тексттеңер чоохтап алай пазып, пос сағыстарын читіріп поларына көніктіері.

«Пос(хакас) тілінең литературнай хығырығ» предметке 4-чі класста – 34 ч (неделяда 1 ч).

«ПОС(ХАКАС)ТІЛІНЕҢ ЛИТЕРАТУРНАЙ ХЫҒЫРЫҒНЫҢ» ПРЕДМЕТ ЧИДІГЛЕРІ

Ўғренцїлернїң, **4-чїклассты** тоозып,ўғренїп алары:

– хоос литератураның паза фольклорның аарлығ сари полған на кїзее прай саринаң теелчеткенїн оңарары, произве- дениелерде ах сағыстың аарлиин, чуртас аразындағы паза пос чонының культуразын, ағаа хоза Россиядағы паза тилекейдегі аймах чоннарнин табары, ўғренген произведениелерде этиканың ах сағыстығ оңағларын оңарары;

– хоос литературазын паза чонның аастағы чайаачызын төремїл хығырар паза тыңнир кирексїнізїн кōзїдерї: поссинїне килїстїре хығырығны пўдїрерї;

– ўғредїг пōгїннерї хоостыра истїлдїре паза пос алынча хығырары, аймах оңдайлығ хығырығнаң тузаланары (ўғренїстїг, таныстырығлығ, тїлес таллағлығ, кōрглеп таллағлығ);

– букваларны паза слогтарны иртїрбин паза алыстыра турғыспин, истїлдїре пўкўлее сōстернең хығырары паза ўғренчеткеннернїң тузына килїстїре улуғ нимес прозалығ, кибелїстїг произведениелернї минутада 80-ар сōстең тōбїннимес чōрїмнїг хығырары;

– ўғренген произведениелернїң темалары хоостыра кибелїстернї кōрбин 5-тең тōбїн нимес чоохтиры;

– хоос произведениелерїн паза таныстырығлығ, искїрїгліг, наука тексттерїн арониры;

– прозанаң алай кибелїснең киптелген чоохты арониры: кибелїстернїң пасхачыл оңдайларын [ритм, ойғалыс (рифма), строфа] адиры, кееркестїг произведениенї эпическайнаң (алыптығ нымахтаң) арониры;

тыңнаан алай хығырған произведениенїң сарығын, оōнїн (содержание) паза пїлдїриин (смысл) оңарары: таныс- тырығлығ,ўғредїглігпазахоостексттергесурығларны,ол санда сидїксїнїстїг (проблемнай) орта турғызары паза оларға нандыраы;

– алынча фольклорның сарыхтарын (сананыс, таптырғас, сōспек, ўтертїс, кип-чоох, чон сарыны, тахпах, тикпе сōстер, хайхастығ, чуртастаңар паза аң-хустардаңар ны- махтар, хайхастығ кип-чоох паза иргї кип-чоох) паза хоос литератураның сарыхтарын (литературнай нымах, чоох, кибелїс, басня) адиры, Россиядағы паза тилекейдегі аймах чоннарның фольклорының кōзїдїмнерїнең тузаланары;

– хығырған тексттї хоос литератураның сарыхтарынаң [литературнай нымах, чоох, кибелїс, басня, улуғ чоох (повесть), поэма] тиңнестїре адиры, Россияның, пасха хазналарның паза хакас литературазының аймах сарыхтарын кōзїдїмге чоохтап полары;

– тексттї тиксї ўзўрерї паза пос оңдайынча чоохтиры (интерпретация):оōн сурығны паза оōн сағысты пос алынча табары, произведение текзїнде полған киректернїң изерїстїрезїн сайбабин чоохтиры, полған киректернїң, тексттегі эпизодтың палғалызын їле сығарары, тексттї план хоостыра хатап чоохтиры;

– матырның хылығын чарыдары, тудынғанын паалиры, аның сомын хоости чоохтиры; тексттегі араласчыларның (персонажи) хылыхтарын, матырның ниме иткенї, аның сағызы,пїлїнгенїпїргепалғалысчатханынїлезїнесығара-ры, пирїлген паалағ [тōойлес (аналогия) алай кизе-тоғыр (контраст)] оңдайынча произведение матырларын тиңнестїрерї, оларның, иткен киректерїнеңер постың кōрїзїн чарыдары; тексттең матырның чайаан сомын, аның пїлїнгенїн,чир-чайаанныңкōрїмнї(пейзаж)пазачуртїстїнїң(интерьер) хоос чоохтарын табары; произведениеде полчатхан киректернїң, явлениенїң, матырның ниме иткенїн їстезїг- сылтағлығ палғалыстарча їлезїне сығарары;

– текстке чағын алай, сōстїкнең тузаланып, таныс нимес сōстернї чарыдары, текстте ол сōс кōнї паза ибїркїли хайди киректелгенїн паза тїлнїң хоос оңдайларын [тиңнестїрїг, сōстер хоостазы (эпитет), тїрїг чїли кōзїткенї (олицетворение), метафора, гипербола] табары;

– ўғренген оңағларны пїлїне тузаланары [сōс ээзї, бас- няның моралы,литература матыры, араласчы (персонаж), хылых, оōн сурығ (тема), оōн сағыс (идея), адалғаны, произведениенїң оōнї, эпизод, пїлдїрїг чардыхтары (смысловые части), пўдїс (композиция),тиңнестїрїг,сōстер хоостазы (эпитет), тїрїг чїли кōзїткенї (олицетворение), метафора, гипербола, кееркес (лирика), эпос, хоос ома (образ)];

– тыңнаан алай хығырған произведение ўзўриинде араласханы: хакастарның литература тїлїне тōстенїп, орфоэпия, сōс тузазы, грамматика

синнері хоостыра пос алынча чоох (монолог) паза сөс алысханын (диалог) чоохтирын пүдірері; тыңнаан алай хығырған тексттерче пазып паза паспин олаңай чарыдығларны ит полары, нандырығны тексттегі көзідімнернең чарыдары;

– текстке план пүдірері [сурығлығ, номинативнай, чоох кизектіг (цитатнай), толдыразынаң (сөснен), таллағлығ, хыза (сжато)], матырның адынаң, чоох ээзінің сырайына лыстырып, үзінчі араласчының орнына турып, хатап чоохтиры;

– орта хығырығның сині хоостыра сырай пастыра хығы- рары, пазымнарны орта турғызары, произведениенің улуғ нимес кизектерін (эпизодтарын) сценада эмоция хоостыра турғызары;

тыңнаан алай хығырған соонда, произведениенің өөні хоостыра өнетін пирілген темача пазып алай паспин дее чоохтанғанын пүдірері (10 чоохтағдаң төбін нимес), өнетін пирілген темача сочинение пазары, пасчатса, аймах оңдай-лығ чоохтарнаң [прай саринаң чарытхан чоох (повествова- ние), хоостичоох (описание), изептесчоох (рассуждение)] тузаланары, пос пасхан текстті орта паза оңарылыстығ па- зылған чоохтар чіли килістіре түзедері;

– хығырған произведение өнетін көрілген изеріс (алго ритм) оңдайынча паалағ пирері;

– хығырған соонда төөйлес (аналогия) оңдайынча пос сағынып, хоза чоохтиры (сочинять), пірее матырның адынаң произведениенің тоозылғанын пос оңдайынча пүдірері (10 чоохтағдаң төбін нимес);

– үгредіг пөгіннері хоостыра сығарылған изданиенің аппаратадынаң танығлар хоостыра тузаланары [тасты, таптырғазы, аннотациязы, хоозы, сөс алны, хоза пирілгені (приложение), сносказы, хоза сизіндіри (примечание)];

– пос алынча хығырыға книганы чөптіг список хоостыра табары, картотеканаң тузаланары, хығырған киндедеңер чоохтиры паза пос сағыстарынаң үлезері;

– үгредіг пөгіннері хоостыра хоза искіріг аларға справочнай литературанаң паза Интернет ресурстарынаң (чарадылған кіріс полза) тузаланары.

Пастағлығ школада хакас тілінең апарылчатхан литературнай хығырығ хоостыра үгренген чидіглеріне (личные результаты) мындағ көнігістер кірчелер:

1) гражданско-патриотической кибірліг үгредіг:

Ада-чир сууна хынары – иң аарлығ нима. Россия, төреен- өскен чиріне – Хакасия, хакас паза орыс тіліне, Россия Федерациязының, пос төреен-өскен чирінің тархынына паза культуразына хыныснаң хайығ салары, прай культуралар халых чон аразында аймах палғалыстығ полғанын паза пол- чатханын оңарары;

– пірге нациялығ піліністі оңарып, хазнаның паза пос төреен-өскен чирінің пурунғы, полчатхан паза полар тустың оңдайларын сизініп, хакас литературазына паза аймах чон- нарның чайаачызына төстеніп, пос чоңының паза аймах-пасха чонның кибіріне паза культуразына улуғласнаң хайары;

– кізі халых чонның чардығы полчатхынын сизініп, аның правозын паза нандырығлығ полчатханын, аның улуғлазын паза синін пілінгенін, ах сағыстың (нравственно-этические) синін паза кізілер аразындағы пілізіс оңдайларынаңар пастағы оңағларны сизінері;

2) сағыс-көгіс алғыдар кибірліг үгредіг (духовно-нравственное воспитание):

– полған на кізінің пос оңдайлығ хылынызын оңниры, аны пос чуртазы алай хығырығчы пілізі хоостыра сизінері;

– кізее хынары, паарсиры, аны улуғлиры, полыс полары, килістіре сөстерні таап, постың хылынызы хоостыра пасхаларына сизіктіг поларын оңарары;

– полған на кізее хомай ағылчатхан хылынысты чағын албазы (кізі пүдізінеңер, аның істіндегі чозағынаңар, тіл хоостыра

чабалланчатханынаңар);

– чазы тиң олғаннарнаң тіл алыс полары, хырыспин, сидіксіністерні тобылары, ол санда хоос произведениелернің көзідімнеріне төстөнері;

3) *сілігніаарлиркибірліг үгредіг:*

– хоос культураны оңниры, улуғлиры паза аймах-пасха оңнағлығ искустваа, кибірлерге, пос чоңының паза аймах чоннарның чайаачызын оңарары;

– аймах көрімнің чайаачыда постаңар чоохтап көзідері (самовыражение), ол санда сөстің искуствозын оңнирға күстөнері;

4) *физической кибірліг үгредіг, хазых культуразы улуғ кирексіністе паза туза полчатханын сизіндірері:*

– хазых полар правилолар паза хорғыс чох (посха паза пасха кізілерге) чуртас оңдайы ибіре (ол санда искірігліг) полары;

– физической паза психической хазыхха хайраллап хайары;

5) *істеністеңеркибірлігүгредіг:*

– чуртаста паза халых чон аразында тоғыстың орнын оңниры, тоғыстың нандырығлығ паза көстегліг полчатханын пілері, аймах көрімнің тоғысты пос алынча идерін паза аймах профессиялар пары сизінері;

6) *экологиядаңаркибірлігүгредіг:*

– чир-чайаанны аарлиры, кізі паза аң-хустарның чир-чайаандағы палғалызын хоос произведениелерде сизінері;

– үрег ағылчатханына тоғырланары;

7) *наука саринаң пілісті аарлир үгредіг:*

– ибіркізін наука саринаң чарытчатханын сизінері, сөстің өөнін оңнап, авторның сағызын, пілінізін, өөн сағызын (идея) хоос омалар пастыра сөснөң чайаанын оңарары;

– үгредіг паза чуртас пөгіннерін толдырып, тузалығ хығырығны сизініп алары;

– хығырығчы тоғызын пос оңдайли пүдірері, посты литературача тилідері, піліс аларға хынары, тоғысты пос алынча толдырары, пастағ (инициатива) идері, фольклорда паза хоос литературада писательлернің чайаачызын пілерге хынаачы оңдайға көніктірері.

Хакас тілінең үгренілчеткен литературнай хығырығның чидіглері **піліс алчаң** (познавательный), **чоох алысчаң** (коммуникативный), **изерістіре итчең** (регулятивный) тиксі үгредіг идіглері паза **хада-пірге тогынын ит полчатханы** хоостыра пөгілчелер.

Үгренчілернің піліс алчаң тиксі үгредіг идіглері мындағ логической төстегнің тогызы хоостыра өскені полар:

– тема, өөн сағыс (мораль), сарых хоостыра произведениелерні тиңнестірері, авторны тоғызынаң килістірері, чоохтапчатхан кізідөң, матырдаң арониры, үгренген оңнағларнаң килістіре тузаланары;

– сарыххоостырапроизведениелерніпіріктірері;

– пірее өөн танығ хоостыра пөліс (классификация) идері; тема, сарых, көрім хоостыра произведениелерні пөліп полары;

– полтаны (пүдісті) үзүрчетсе, тоғырлас (противоречие) паза закон хоостыра оңдайларны табары, искірігнің (полтаның) орта пүдізі сайбалғанын таап, хатап пүдірері, произведениенің өөнін хысхачахти (аннотация) пүдірері, пірілген алгоритм хоостыра паалағ (отзыв) пирері;

– үгредіг-практикалығ пөгіннерні пөгерінде читпес иски- ріглерні пірілген алгоритм хоостыра табары;

текстке план пүдірзе, текстті хати чоохтаза, матырларның хылыхтарын чарытчатса, фольклор паза хоос тексттернің полтазында сылтағ-істезігліг палғалыстарны іле сығарары.

Үгренчілернің піліс алчаң тиксі үгредіг идіглерінің пірсі мындағ істезігліг (исследовательский) идіглер хоостыра өскені полар:

– үгретчінің сурығлары хоостыра сағам полчатхан кирек- тернің паза полар хынған сағыстарның пасхалалчатханын таныхтиры;

- үгретчінің полызиинаң көстегні, пөгіннерні, объекттің алысчатхан көрімін пасха ондайнаң чоохтиры;
- пөгіннерні пөкчең аймах ондайларнаң тузаланып, тиңнестіріп, килістірезін (пирілген критерийлер хоостыра) таллап полары;
- объекттің ондайын турғысханын пирілген план хоостыра чуртасха чағын піліске (опыт) төстеніп, сидік нимес істезіг иртіріп, палғалыстарны оңарары (чардых – пүкүл, сылтағ – салтары):
- чарадығ (вывод) алып паза көргенін киречілепчеткен салтарлар хоостыра идері (чуртасха чағын піліс, пөліс, тиңнестіріг, істезіг);
- тиліпчеткен чөрімні (процесс), кирек хабарны (событие), халған салтарны (последствие), оларның ситуацияларының төйін (сходный) паза төйлезін (аналогия), азынада піліп (прогнозировать), сизінері.

Үгренчілернің піліс алчаң тиксі үгредіг идіглерінің пірсі искіріглернең тоғынарының өскені полар:

- искіріг алчаң киректі пос табары;
- өнетін пирілген искіріг алчаң киректі пөгілген изеріс (алгоритм) хоостыра табары;
- сын алай тайма искіріглерні посха орта паалиры алай үгретчі пирген ондайнаң сыныхтиры;
- Интернетте тілеен искіріглернің чочынызы чох поларына улуғларның [үгретчі, іче-паба, закон хоостыра кізі (законный представитель)] чөбінең тузаланары;
- үгредіг пөгіннеріне килістіре тексттіг, видео, графикалығ, үннің искіріглерні пүдірері паза үзүр полары;
- көзідер схемаларны, таблицаларны пос ондайынча пүдірері.

Үгренчілернің чоох алысчаң тиксі үгредіг идіглерінің пірсі аның чоохтас полчатханы полар:

- сағынғанын (суждение) сизініп пүдірері (формулировать полары), таныс орыннарда көстеглер паза ондайлар хоостыра постың эмоциязын көзідері;
- чоох алысчатхан кізіні улуғлиры, сөс алысчатса, тала- зыңда пір чөптіг тудынары;
- полған на кізінің пос көрізін улуғлиры;
- пос көрізін ипти, аарлап, нандырығлығ чоохтиры;
- чоохты турғысхан пөгіннерге килістіре пүдірері;
- килістіре чоох ондайынча, чоохтап алай пазып, тексттерні тимнирі [хоости чоох (описание), изептес чоох (рассуждение), изеп чоох (повествование)];
- парли алай өменең иткен тоғыс түзімін, сыныхтап көргенінің салтарларын, кішіг істезіглерін, проектной тоғыстарын тоозып, улуғ нимес чоохты чон алнында тудары;
- чон алнында тудар чоохха килістіре хоостар (иллюстрация) идері (хоос, сом, видео, плакат).

Үгренчілернің изерістіре итчең (регулятивный) тиксі үгредіг идіглерінің пірсі аның тудыңанын пос синінче ондайлиры (самоорганизация) полар:

- үгредігліг пөгінні толдыраы пүдірген план хоостыра иділзе, салтар полар;
- тузаланчатхан идіглер изерістіре пүдірілерге кирек.

Үгренчілернің изерістіре итчең тиксі үгредіг идіглерінің пірсі аның посты сыныхтап тудыңан (самоконтроль) көнігістері полар:

- үгредігнің чидіглерін алай читпес сылтағларын оңарары;
- алчаастарны итпес ондайларның пірсі үгредіг идіглерін түзедері.

Үгренчілернің тиксі үгредіг идіглерінің пірсі хада-пірге тоғынып ит полчатханы полар:

- хысха алай ыраххы тусха турғызылған пөгіннерні пүдіргені (өме пөгіннерін толдырчатса, пос алынча аралазары), үгретчі пирген план хоостыра синніг алай олаңай ситуациялар аразындағы пос хаалағларын паза тустарын орта турғызары;
- хада-пірге тоғынчаң көстеглерні алары, оларны толдырар идіглерні өменең пүдірері: рольларны үлестірерге, чоохтазарға, чөрімні паза хада-пірге иткен тоғыстың салтарын үзүрері;
- тоғысха тимдезін көзідері: устирға, чахығларны толдырарға (подчинение), талазығларны пос алынча чарадарға;
- тоғыстың пос чардығын нандырығлығ толдырары;
- тиксі чидіглерде постың салтарын паалиры;
- пирилген көзидіглер хоостыра хада-пірге пүдірілчеткен проект чахығларында аралазары

Пос (хакас) тілінең литературнай хығырығ предметтің темалар хоостыра пүдірілген план (4класс)

№	Теманың содержаниезі	Частар
7	Сағамғы сөс чайаачыларының олғаннардаңар чоохтары. А.Кидиеков «Көрік» Н.Н.Тиников«Ікі нанчы» чоох. И.П. Топоев. «Сағыс паза көгіс». И.П. Топоев «Аалчыбай Микей» Н.Е.Тиников «Чолда»	5
1	Хакас чонының пазылбин пүткен чайаачызы. Фольклорның кічіг сарыхтары. Хайхастығ кип-чоохтар, чир-чайааннаңар, аң-хустардаңар паза тағлар-суғлар аттарынаңар кип-чоохтар Ах үүснең Хара үүстеңер (кип-чоох) Айран көл (кип-чоох)	2

2	Олған тусха килістіре алыптың нымахтарның үзіктері. Хакас чонының хайчылары-нымахчылары. М.Е.Кильчичаков.«Пүрічек паза Тузычах»	2
3	Орыс чонының нымахтары. «Хан хызы–паға»(тілбестеен Е.Н. Угдыжекова). Россиядағы аймах-пасха чоннарның нымахтары. Түрк чонның нымағы«Син пайзың»(тілбестеен А.Ф. Алахтаева)	4
4	Хакас литературазының төстегілері. Хакас авторларының произведениелер үзіктері В.А.Кобяков.«Айдоның көргені» («Айдо» улуғ чоохтаң үзік). К.Кильчичаков «Чой паза Пай»	2
5	Илбек Адачаа көрімі хакас литературазында. Н.Е.Тиников.«Кавристің көглері»(үзік). А.А. Халларов. «Ырлас» (Акай) (үзік)	4
6	Кізі паза чир-чайаан хакас писательлернің чайаачызында. И.М.Костяков.«Махачы Мачоң» чоох Г.Казачинова «Кинеткен ағастар» Л.Чебодаева «Таңнастың сундухтар»	4
8	Хакас кибелісчелернің кибелістері. Н.Доможаков «Школам» В.Г.Майнашев «Ирбен ызы» А.В.Тюкпеев.«Часхы тан» Г.В.Кичеев.«Хысхацах кибелістер»,«Төртліктер», «Тахпах кибелістер»	4
9	Хакас чонның тархынынаң алынған чоохтар. «Маңан ат» хайхастығ кип-чоох. Я.И.Сунчугашев.«Алыптың нымахта–чонның тархыны паза культуразы» «Тарчы суғ» кип-чоох	3
10	Россиядағы орыс паза аймах-пасха чоннарның пасха хазнаның авторларының литературазында олғаннардаңар произведениелер Д.Мамин-Сибиряк.«Пора мойынах»(тілбестеен М.Н. Чебодаев) Ю.Тувим.«Кинек сөзічектер»(тілбестеен В.В. Угдыжеков). И.Крылов «Көök паза Петух»	3
11	Олғаннарға тимнелген периодика. («Ноға-ноғачахтар»,«Хола пырғычах»,«Хакас чирі». Литературно-художественная тергілер«Күнйічек», «Тигір хуры»)	1
Прай		34ч

Пос (хакас) тілінің литературнай хыгырыҥ предметтің календарно-тематическай планированиезі (4 класс)

И/с	Тематическай пöлiктер паза темалар	Нинче час		Теманың содержаниезі	Ўgrenчинің уруктағы тоғызын көзіткені	Дата
		Прай	Сыныхт			
Сағамғы сөс чайаачыларының олғаннардаңар чоохтары (5ч)						

1	А.Кидиеков «Көрік»	1		Чоох	Ўгредіг диалогында аралазаны:тыңнаан, хығырған произведениенің сарығын, өөнін (содержание) оңарары: сурығларға нандыары; Өменең тоғынары:матырның хылығын чарыдары, тудынғанын паалиры, тексттегі араласчыларның (персонажи) хылыхтарын, матырның ниме иткені, аның сағызы, ілезіне сығарары Чайаачы тоғыс: «Сын нанчы» хайдағ оңдайлығ поларға кирек улуғ нимес чоохтағ пас саларға	01.09
2	Н.Н.Тиников«Ікі нанчы»	1		Чоох	Ўгредіг диалогында аралазаны:тыңнаан, хығырған произведениенің сарығын, өөнін (содержание) оңарары: сурығларға нандыары; Ікілердең тоғынары:букваларны паза слогтарны иртірбин паза алыстыра турғыспин, истілдіре пүкүлее сөстернең хығыары Прай класснаң тоғынары: чоохтағы араласчыларның (персонажи) хылыхтарын, ілезіне сығарары, пирілген паалағ кизе-тоғыр (контраст)] оңдайынча произведение матырларын тиңнестіреі, оларның, иткен киректерінеңер постың көрізін чарыдары; Өменең тоғынары:текстке план пүдіреі [чоох кизектіг (цитатнай)]көңніе килісчткенін чарыда чоохтиры	08.09
3	И.П. Топоев. «Сағыс паза көгіс»	1		Чоох	Көріп, истіп сизінері: тыңнаан, произведениенің сарығын, өөнін (содержание) оңарары: Ўгредіг диалогында аралазаны:тыңнаан, хығырған произведениенің сарығын, өөнін (содержание) оңарары: сурығларға нандыары; Прай класснаң тоғынары: чоохтағы араласчыларның (персонажи) хылыхтарын, ілезіне сығарары, пирілген паалағ кизе-тоғыр (контраст)] оңдайынча произведение матырларын тиңнестіреі, оларның, иткен киректерінеңер постың көрізін чарыдары; Дифференцированнай тоғыс: таныс нимес сөстернің туазын сөстікте табары Ікілердең тоғынары:чон аразында иптіг поларға ўгретчеткен сөспектерні сағысха кирері	15.09

8	М.Е.Кильчичаков.«Пүрічкенен Тузыха»	1		Хакас чонының хайчылары-нымахчылары	Ўгредіг диалогында аралазаны:тыңнаан, хығырған произведениенің сарығын, өөнін (содержание) оңарары: сурығларға нандыары; Прай класснаң тоғынары тексттең матырларның чайаан сомнарын, аның пілінгенін, чир-чайаанның көрімін (пейзаж) табары; - хоос литератураның сарыхтарын (литературнай ныхах, чоох, кибеліс, басня) адиры;	20.10
9	М.Е.Кильчичаков.«Пүрічкен пазаТузыха»	1		Хакас чонының хайчылары-нымахчылары	Прай класснаң тоғынары: матырның хылығын чарыдары, тудынғанын паалиры, матырның ниме иткені, аның сағызы, ілезіне сығарары Чайаачы тоғыс: произведениенің улуг нимес кизектерін хатап хығыары Ікілердең тоғынары:букваларны паза слогтарны иртірбин паза алыстыра турғыспин, истілдіре пүкүлее сөстернең хығыары Өменен тоғынары:маторның хылығын чарыдары, тудынғанын паалиры, Дифференцированной тоғыс: таныс нимес сөстернің туазын сөстікте табары	27.10
Орыс чонының ныхахтары(2ч)						
10	«Хан хызы–паға» (тілбестеен Е.Н.Угдыжекова)	1		Ныхах	Ўгредіг диалогында аралазаны:тыңнаан, хығырған произведениенің сарығын, өөнін (содержание) оңарары: сурығларға нандыары; Прай класснаң тоғынары: матырның хылығын чарыдары, тудынғанын паалиры, аның сомын хоости чоохтиры; тексттегі араласчыларның (персонажи) хылыхтарын, матырның ниме иткені, аның сағызы, пілінгені пірге палғалысчатханын ілезіне сығарары - хоос литератураның сарыхтарын (литературнай ныхах, чоох, кибеліс, басня) адиры,	10.11
11	«Хан хызы–паға»(тілбестеен Е.Н.Угдыжекова).	1		Ныхах	Прай класснаң тоғынары: матырның хылығын чарыдары, тудынғанын паалиры, матырның ниме иткені, аның сағызы, ілезіне сығарары Чайаачы тоғыс: произведениенің улуг нимес кизектерін хатап хығыары	17.11

					Таныс нимес сөстернің тузазын сөстікте табары Чайаачы тоғыс: «Хан хызы–пағанаң» тоғазығ	
Россиядағы аймах-пасхачоннарның нымахтары (2ч)						
12	Түрк чонның нымағы «Син пайзың» (тілбестеен А.Ф. Алахтаева)	1		Нымах	Ўгредіг диалогында аралазары:тыңнаан, хығырған произведениенің сарығын, өөнін (содержание) оңарары: сурығларға нандырары; Ікілердең тоғынары: орта хығырығның сині хоостыра сырай пастыра хығырары, пазымнарны орта турғызары	24.11
13	Алтай чоңының нымағы«Махтанчых тұлғу»(тілбестеен А.В. Астанаева).	1		Нымах	Ўгредіг диалогында аралазары:тыңнаан, хығырған произведениенің сарығын, өөнін (содержание) оңарары: сурығларға нандырары; Ўгредіг диалогында аралазары:- хоос литератураның сарыхтарын (литературнай нымах, чоох, кибеліс, басня) адиры, Прай класснаң тоғынары: матырның хылығын чарыдары, тудынғанын паалиры, матырның ниме иткені, аның сағызы, ілезіне сығарары Дифференцированной тоғыс: таныс нимес сөстернің тузазын сөстікте табары Ікілердең тоғынары: орта хығырығның сині хоостыра сырай пастыра хығырары, пазымнарны орта турғызары	01.12
Хакас литературазының төстегілері (2ч)						
14	В.А.Кобяков «Айдоның көргені» («Айдо» улуғ чоохтаң үзік).	1		Хакас авторларының произведениелер үзіктері	Ўгредіг диалогында аралазары:тыңнаан, хығырған произведениенің сарығын, өөнін (содержание) оңарары: сурығларға нандырары; Прай класснаң тоғынары: матырның хылығын чарыдары, тудынғанын паалиры, аның сомын хоости чоохтиры; Дифференцированной тоғыс: таныс нимес сөстернің тузазын сөстікте табары Прай класснаң тоғынары: истілдіре паза пос алынча хығырары, аймах оңдайлығ хығырығнаң тузаланары (тілес таллағлығ, көрглеп таллағлығ)	08.12

15	К.Кильчичаков «Чой паза Пай»	1		Басня	Ўгредіг диалогында аралазари:тыңнаан, хығырған произведениенің сарығын, өөнін (содержание) оңарары: сурығларға нандыраы; - Прай класснаң тоғынары: хоос литератураның сарыхтарын (литературнай нымах, чоох, кибеліс, басня) адиры, матырның хылығын чарыдары, тудынғанын паалиры, аның сомын хоости чоохтиры; Дифференцированной тоғыс: таныс нимес сөстернің тузазын сөстікте табары	15.12
Илбек Ада чаа көрімі хакас литературазында (4ч)						
16	Н.Е.Тиников.«Кавристің көглері»(үзік). Үзікті читіре хығыр саларға	1		Хакас авторларының произведениелер үзіктері	Ўгредіг диалогында аралазари:тыңнаан, хығырған произведениенің сарығын, өөнін (содержание) оңарары: сурығларға нандыраы; Прай класснаң тоғынары: тексттең матырның чайаан сомын, аның пілінгенін, чир-чайаанның көрімін (пейзаж) паза чурт істінің (интерьер) хоос чоохтарын табары;	22.12
17	Н.Е.Тиников.«Кавристің көглері»(үзік). Матырның омазын хоости чоохтирға тимнен саларға	1		Хакас авторларының произведениелер үзіктері	Ўгредіг диалогында аралазари матырның хылығын чарыдары, тудынғанын паалиры, аның сомын хоости чоохтиры; тексттегі араласчыларның (персонажи) хылыхтарын, матырның нима иткені, аның сағызы, пілінгені пірге палғалысчатханын ілезіне сығарары Дифференцированной тоғыс: таныс нимес сөстернің тузазын сөстікте табары	29.12
18	А.А. Халларов. «Ырлас» (Акай) (үзік)	1		Хакас авторларының произведениелер үзіктері	Ўгредіг диалогында аралазари:тыңнаан, хығырған произведениенің сарығын, өөнін (содержание) оңарары: сурығларға нандыраы; Прай класснаң тоғынары: хоос литератураның сарыхтарын (литературнай нымах, чоох, кибеліс, басня) адиры, матырның хылығын чарыдары, тудынғанын паалиры, аның сомын хоости чоохтиры Дифференцированной тоғыс: таныс нимес сөстернің тузазын сөстікте табары	12.01
19	А.А. Халларов. «Ырлас» (Акай) (үзік)	1		Хакас авторларының произведениелер	Прай класснаң тоғынары: хығырған произведениее өнетін көрілген изеріс (алгоритм) оңдайынча паалағ пирері; тексттең матырның чайаан сомын, аның	19.01

				үзіктері	пілінгенін, чир-чайаанның көрімін (пейзаж) паза чурт істінің (интерьер) хоос чоохтарын табары; Ікілердең тоғынары: орта хығырығның сині хоостыра сырай пастыра хығыары, пазымнарны орта турғызары, произведениенің улуғ нимес кизектерін (эпизодтарын) сценада эмоция хоостыра турғызары; матырның хылығын чарыдары, тудынғанын паалиры, аның сомын хоости чоохтиры; тексттегі араласчыларның (персонажи) хылыхтарын, матырның ниме иткені, аның сағызы, пілінгені пірге палғалысчатханын ілезіне сығарары	
Кізі паза чир-чайаан хакас писательлернің чайаачызында(4ч)						
20	И.М.Костяков.«Махачы Маңоң»	1		Чоох	Ўгредіг диалогында аралазары:тыңнаан, хығырған произведениенің сарығын, өөнін (содержание) оңарары: сурығларға нандыары; Прай класснаң тоғынары: матырның хылығын чарыдары, тудынғанын паалиры, Ікілердең тоғынары: тексттең матырның чайаан сомын, аның пілінгенін, чир-чайаанның көрімін (пейзаж) хоос чоохтарын табары;	26.01
21	Г.Казачинова «Кинеткен ағастар»	1		Чоох	Ўгредіг диалогында аралазары:тыңнаан, хығырған произведениенің сарығын, өөнін (содержание) оңарары: сурығларға нандыары; Прай класснаң тоғынары: хығырған тексттең чир-чайаанның көрімін (пейзаж) табары; Прай класснаң тоғынары: хоос литератураның сарыхтарын (литературнай нымах, чоох, кибеліс, басня) адиры, матырның хылығын чарыдары, тудынғанын паалиры, аның сомын хоости чоохтиры Дифференцированной тоғыс: таныс нимес сөстернің туазын сөстікте табары	02.02
22	Г.Казачинова «Кинеткен ағастар»	1		Чоох	- Ўгредіг диалогында аралазары: ўгредіг пөгіннері хоостыра истілдіре паза пос алынча хығыары, аймах оңдайлығ хығырығнаң тузаланары (таныстырығлығ, тілес таллағлығ, көрглеп таллағлығ) Чайаачы тоғыс: хығырған соонда төйилес (аналогия)	09.02

					оңдайынча пос сағынып, хоза чоохтиры (сочинять), пирее матырның адынаң произведениенің тоозылғанын пос оңдайынча пүдірері (10 чоохтағдаң төбін нимес); Дифференцированной тоғыс: таныс нимес сөстернің туязын сөстікте табары	
23	Л.Чебодаева «Таңнастығ сундухтар»	1		Чоох	Ўгредіг диалогында аралазары:тыңнаан, хығырған произведениенің сарығын, өөнін (содержание) оңарары: сурығларға нандыары; хоос литератураның сарыхтарын (литературнай нымах, чоох, кибеліс, басня) адиры, Дифференцированной тоғыс: таныс нимес сөстернің туязын сөстікте табары	16.02
Хакас кибелісчилернің кибелістері (4ч)						
24	Н.Доможаков «Школам» Кибелісті көрбин чоохтирға ўгрен саларға	1		Кибеліс- сарын	Ўгредіг диалогында аралазары:тыңнаан, хығырған произведениенің сарығын, өөнін (содержание) оңарары: сурығларға нандыары; - Прай класснаң тоғынары:тыңнаан, хығырған произведениенің сарығын, өөнін (содержание) паза пілдіриин (смысл) оңарары; Ікілердең тоғынары: хығырған произведениее өнетін көрілген изеріс (алгоритм) оңдайынча паалағ пирері; кибелістернің пасхачыл оңдайларын [ритм, ойғалыс (рифма), строфа] адиры. Прай класснаң тоғынары:хоос литератураның сарыхтарын (литературнай нымах, чоох, кибеліс, басня) адиры	05.03
25	В.Г.Майнашев «Ирбен ызы» Сіліг хығырарға тимнен саларға. Ирбен оттың туязын піліп аларға	1		Кибеліс	Ўгредіг диалогында аралазары:тыңнаан, хығырған произведениенің сарығын, өөнін (содержание) оңарары: сурығларға нандыары; - Прай класснаң тоғынары: тыңнаан, хығырған произведениенің сарығын, өөнін (содержание) паза пілдіриин (смысл) оңарары; Ікілердең тоғынары: кибелістернің пасхачыл оңдайларын [ритм, ойғалыс (рифма), строфа] адиры –ўгредіг пөгіннері хоостыра истілдіре паза пос алынча хығыары, аймах оңдайлығ хығырығнаң тузаланары (тілес таллағлығ, көрглеп таллағлығ);	02.03

					Дифференцированной тоғыс: таныс нимес сөстернің туазын сөстікте табары	
26	А.В.Тюкпеев.«Часхы тан» Часхының сіліин өңнең, сөснең читір пирерге	1		Кибеліс - сарын	Ўгредіг диалогында аралазары:тыңнаан, хығырған произведениенің сарығын, өөнін (содержание) оңарары: сурығларға нандыары; Прай класснаң тоғынары: тыңнаан, хығырған произведениенің сарығын, өөнін (содержание) паза пілдіриин (смысл) оңарары; Ікілердең тоғынары: кибелістернің пасхачыл оңдайларын [ритм, ойғалыс (рифма), строфа] адиры ўгредіг пөгіннері хоостыра истілдіре паза пос алынча хығыары, аймах оңдайлығ хығырығнаң тузаланары (тілес таллағлығ, көрглеп таллағлығ); Дифференцированной тоғыс: таныс нимес сөстернің туазын сөстікте табары	16.03
27	Г.В.Кичеев.«Хысхачах кибелістер»,«Төртліктер», «Тахпах кибелістер» Кибелісті көрбин чоохтирға ўгрен саларға	1		«Тахпах кибелістер»	Ўгредіг диалогында аралазары:тыңнаан, хығырған произведениенің сарығын, өөнін (содержание) оңарары: сурығларға нандыары; - Прай класснаң тоғынары: тыңнаан, хығырған произведениенің сарығын, өөнін (содержание) паза пілдіриин (смысл) оңарары; Ікілердең тоғынары: кибелістернің пасхачыл оңдайларын [ритм, ойғалыс (рифма), строфа] адиры – ўгредіг пөгіннері хоостыра истілдіре паза пос алынча хығыары, аймах оңдайлығ хығырығнаң тузаланары (тілес таллағлығ, көрглеп таллағлығ); Дифференцированной тоғыс: таныс нимес сөстернің туазын сөстікте табары	30.03
Хакас чонның тархынынаң алынған чоохтар(3ч)						
28	«Маңан ат» хайхастығ кип-чоох.	1		Кип-чоох	Прай класснаң тоғынары: хығырған произведениее өнетін көрілген изеріс (алгоритм) оңдайынча паалағ пирері; тексттең матырның чайаан сомын, аның пілінгенін, чир-чайаанның көрімін (пейзаж) паза чурт істінің (интерьер) хоос чоохтарын табары; Ікілердең тоғынары: орта хығырығның сині хоостыра сырай пастыра хығыары, пазымнарны орта турғызары,	06.04

					произведениенің улуғ нимес кизектерін (эпизодтарын) сценада эмоция хоостыра турғызары; матырның хылығын чарыдары, тудынғанын паалиры, аның сомын хоости чоохтиры; тексттегі араласчыларның (персонажи) хылыхтарын, матырның ниме иткені, аның сағызы, пілінгені пірге палғалысчатханын ілезіне сығарары Прай класснаң тоғынары:хоос литератураның сарыхтарын (литературнай нымах, чоох, кибеліс, басня) адиры,	
29	Я.И.Сунчугашев.«Алыпт ығ нымахта—чонның тархыны паза культуразы»	1		Чоох	Ўгредіг диалогында аралазары:тыңнаан, өөнін (содержание) оңарары: сурығларға нандыраы; Ікілердең тоғынары:букваларны паза слогтарны иртірбин паза алыстыра турғыспин, истілдіре пүкүлее сөстернен хығыраы Дифференцированной тоғыс: таныс нимес сөстернің тузазын сөстікте табары	13.04
30	Сыныхтағлығ тоғыс	1	1	Сыныхтағлығ тоғыс	Пос алынча тоғынары: хығырған произведениенің сарығын, өөнін (содержание) оңарары: сурығларға нандыраы; хоос литератураның сарыхтарын көзідері; тексттең матырның чайаан сомын, аның пілінгенін табары;	20.04
Россиядағы орыс паза аймах-пасха чоннарның пасха хазнаның авторларының литературазында олғаннардаңар произведениелер (3ч)						
31	Промежуточная аттестация Д.Мамин-Сибиряк.«Пора мойынах»(тілбестеен М.Н. Чебодаев)	1		Нымах	Ўгредіг диалогында аралазары:тыңнаан, хығырған произведениенің сарығын, өөнін (содержание) оңарары: сурығларға нандыраы; Өменең тоғынары: орта хығырығның сині хоостыра сырай пастыра хығыраы, пазымнарны орта турғызары,произведениенің улуғ нимес кизектерін (эпизодтарын) сценада эмоция хоостыра турғызары; Ікілердең тоғынары: тексттең матырның чайаан сомын, аның пілінгенін, чир-чайаанның көрімін (пейзаж) паза чурт істінің (интерьер) хоос чоохтарын табары; Прай класснаң тоғынары: хығырған произведениее өнетін көрілген изеріс (алгоритм) оңдайынча паалағ пирері; тексттең матырның чайаан сомын, аның пілінгенін, чир-чайаанның көрімін (пейзаж) табары;	27.04
32	Ю.Тувим.«Кинек сөзічектер» (тілбестеен	1		Чоох	Ўгредіг диалогында аралазары:тыңнаан, хығырған произведениенің сарығын, өөнін (содержание) оңарары:	04.05

	В.В.Угдыжеков).				сурыҕларға нандылары; Прай класснаң тоғынары: тыңнаан, хығырған произведениенің сарығын, өөнін (содержание) паза пілдіриин (смысл) оңарары; Ікілердең тоғынары: кибелістернің пасхачыл оңдайларын [ритм, ойғалыс (рифма), строфа] адиры ўгредіг пөгіннері хоостыра истілдіре паза пос алынча хығырары, аймах оңдайлығ хығырығнаң тузаланары (тілес таллағлығ, көрглеп таллағлығ); Дифференцированной тоғыс: таныс нимес сөстернің туазын сөстікте табары	
33	И.Крылов «Көөк паза Петух»	1		Басня	Ўгредіг диалогында аралазаны:тыңнаан, хығырған произведениенің сарығын, өөнін (содержание) оңарары: сурыҕларға нандылары; Дифференцированной тоғыс: пос алынча хығырыға книганы чөптіг список хоостыра табары, картотеканаң тузаланары, хығырған киндеденер чоохтиры паза пос сағыстарынаң ўлезері; Чайаачы тоғыс: орта хығырығның сині хоостыра сырай пастыра хығырары, пазымнарны орта турғызары; Ікілердең тоғынары: тексттең матырның чайаан сомын, аның пілінгенінтабары; Прай класснаң тоғынары: хоос литератураның сарыхтарын (литературнай ныха, чоох, кибеліс, басня) адиры	18.05
Олғаннарға тимнелген периодика (1ч)						
34	Олғаннарға тимнелген периодика («Ноға ноғачахтар», «Хола пырғычах»,«Хакас чирі». Литературно-художественнай тергілер«Кўнічек», «Тигір хуры») д/з Олғаннарға тимнелген газетазар чоох алай хоос тимнеп ызарға	1		Газеталар, журналлар	сығарылған изданиенің аппаратадынаң танығлар хоостыра тузаланары [тасты, таптырғазы, аннотациязы, хоозы, сөс алны, хоза пірілгені (приложение), сносказы, хоза сизіндірии (примечание)];	25.05
Прай		34	1			